

INKLYUZIV TA'LIMDA INGLIZ TILINI O'RGANISH

Mavlonova Shahzoda Turg'unovna

*Farg'ona davlat universiteti Chet tillari kafedrasida katta o'qituvchisi
mavlonovashahzoda1975@gmail.*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17933067>

Annotatsiya: *Ta'lim maqsadi ijtimoiy-pedagogik va lingvodidaktik tushuncha sifatida ingliz tili o'qitishga tatbiqan quyidagicha ta'riflanishi mumkin: maxsus maktablarda o'quv predmetlaridan bo'lmish ingliz tilini o'rganishga jamiyat va davlatning ijtimoiy buyurtmasi shaklidagi ta'lim mazmunini belgilash, o'qitish jarayonini tashkil etish va muayyan natijalarga erishishni oldindan aniqlash vositasidir.*

Kalit so'zlar: *autentik material, diskurs, kommunikativ kompetensiya, lingvistik kompetensiya, sotsiolingvistik kompetensiya, pragmatik kompetensiya, nutqiy faoliyat turlari, amaliy maqsad, tarbiyaviy maqsad, rivojlantiruvchi maqsad.*

Kirish.

2012-yil 10-dekabrda «Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-1875-son qarorida yosh avlodni chet tillarga o'qitish, shu tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislar tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularning jahon sivilizatsiyasi yutuqlari va axborot resurslaridan keng ko'lamda foydalanishlari, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirishlari uchun imkoniyatlar yaratish bosh maqsad etib belgilangan.

2021-yil 15-iyun kuni qabul qilingan va 2022-yil 1-yanvardan kuchga kirgan «Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni sohada tub islohotlar uchun huquqiy asos bo'ldi. Mazkur qonun nogironligi bo'lgan bolalarning ta'lim olish, jamiyat hayotida ishtirok etish, axborotga teng kirish huquqlarini kafolatlab, inklyuziv ta'limni milliy ta'lim tizimiga integratsiyalash jarayonini jadallashtirdi.

Har qaysi davlat, har qaysi millat nafaqat yerosti va yerusti tabiiy boyliklari, harbiy qudrati va ishlab chiqarish salohiyati bilan, balki, birinchi navbatda, o'zining yuksak madaniyati va ma'naviyati bilan kuchlidir. Shu boisdan respublikamizda sog'lom, barkamol naslning tarbiyalab yetishtirish maqsadida ta'lim tizimini tubdan yangilash va isloh etish borasida miqyosi va ko'lamiga ko'ra ulkan ishlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekistonning ko'p madaniyatli va ko'ptilli «landshafti» shaxsning til kompetentligini rivojlantirishga samarali asos bo'lmoqda. Ingliz tili ta'limi yoki N.Galskovaning ta'biri bilan aytganda, «Lingvomadaniy ta'lim» yosh avlodning yangi va foydali axborot (informatsiya) olish, yetkazish hamda interaksiyaga kirishish imkoniyatlari va sarhadlarini yanada kengaytiradi.

Ta'lim maqsadi ijtimoiy-pedagogik va lingvodidaktik tushuncha sifatida ingliz tili o'qitishga tatbiqan quyidagicha ta'riflanishi mumkin: umumta'limiy yo'nalishdagi o'quv predmetlaridan bo'lmish ingliz tilini o'rganishga jamiyat va davlatning ijtimoiy buyurtmasi shaklidagi ta'lim mazmunini belgilash, o'qitish jarayonini tashkil etish va muayyan natijalarga erishishni oldindan aniqlash vositasidir. Maktabda ingliz tili nima uchun o'rganiladi? savoliga javob tariqasida qo'llanadigan termin-tushunchadir. Ixtisoslashtirilgan maktablarida o'quvchilarga ingliz tili (!) amaliy maqsad, (2) umumta'limiy maqsad, (3) tarbiyaviy maqsad va (4) rivojlantiruvchi maqsadda o'rgatiladi. Ingliz tili o'qitishning amaliy maqsadiga erishish yo'lida umumta'lim maktab kursida ingliz tili o'rgatishning yakuniy amaliy maqsadi – tinglab tushunish va o'qish, ya'ni chet tilda tinglab va o'qib axborot olishdir. Oraliq amaliy maqsad turlicha talqin etiladi: I sinfda tinglab tushunish va gapirish amaliy maqsad hisoblanadi; II-IV sinflarda ham tinglab tushunish va gapirish amaliy maqsad, o'qish va yozuv og'zaki nutqda o'rganilgan

til materialini takrorlash va mustahkamlash vositasi; V-VI sinflarda nutq faoliyati turlaridan tinglab tushunish, gapirish va o'qish – oraliq amaliy maqsad, yozuv – amaliy vosita; VII-IX sinflarda tinglab tushunish va o'qish – amaliy maqsad, gapirish va yozuv – vosita.

Ma'lumki, har qanday maqsad ehtiyoj tufayli paydo bo'ladi. Metodik adabiyotlarda ehtiyojni tahlil qilishda ta'lim sharoitidan kelib chiqib, ob'yektiv va sub'yektiv ehtiyojlar farqlanadi. Ob'yektiv ehtiyoj: a) ingliz tili o'rganuvchilarning yoshga oid psixologik xususiyatlari, ona tili, qiziqishlari, ingliz tili o'rganish layoqatlari; b) ingliz tilida nutq faoliyat turlaridan egallanishi lozim bo'lgan bilim, malaka va ko'nikma darajalari; d) davlat va jamiyat talabidan, ya'ni ijtimoiy buyurtmadan kelib chiqib, o'quvchilarning ingliz tilidan bilim, malaka va ko'nikmalariga qo'yiladigan dasturiy talablar haqidagi ma'lumotlar asosida aniqlanadi.

Ingliz tili o'qitish maqsadlari mazkur tizimining asosiy komponenti sifatida inklyuziv sharoitlari va jamiyat hamda shaxs talabidan kelib chiqib aniqlashib boradi. Maqsad o'z navbatida ingliz tili o'qitish mazmuni, tamoyillari, shuningdek, o'qituvchi va o'quvchilarning faoliyat xususiyatlaridan kelib chiqadigan usul va texnologiyalarni belgilaydi.

Ingliz tili o'qitishning amaliy maqsadiga erishish yo'lida nutq faoliyatining turlari uchun maxsus mavzular va til materiallari tanlanadi, o'quv vaqtining asosiy qismi ularni o'rganishga bag'ishlanadi, ya'ni mashqlarning aksariyati ushbu nutq faoliyati tur(lar)ida bajariladi. Amaliy maqsadga lingvistik, sotsiolingvistik va pragmatik kompetensiyalarni egallash orqali erishiladi. Kompetensiya (layoqat,

fazilat), ma'lumki, bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy belgilar majmuidan iborat. Kompetensiya tarkibiga kichik konsepsiyalar kiradi.

Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitish o'qituvchi va o'quvchining maqsaddan natija sari intiluvchi hamkorlikdagi faoliyatdir. Boshlang'ich ta'limda maqsaddan natijaga erishish uchun quyidagi vazifalar bajariladi:

– o'quvchiga ikki turda bilim, ya'ni nutqiy jarayonda ishtirok etish uchun kerakli til (fonetika, grafika va orfografiya, leksika, grammatika)ga oid algoritmik qoidalar va ijtimoiy ahamiyat kasb etadigan o'quvchi hayoti davomida foydali bo'ladigan ma'lumotlar beriladi; o'quvchi ingliz tili sohibining nazari bilan dunyo manzarasiga yangicha qarashga va oqibatda, umumbashariy va milliy qadriyatlarni uyg'un his qilishga o'rgatiladi;

– o'qish va yozish, o'qish va tinglash, o'qish va gapirish, tinglash va o'qish, tinglash va yozish, tinglash va gapirish kabi mashqlar orqali nutq faoliyatining to'rt turi: tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozuv malakalari o'zaro bog'langan holda rivojlantiriladi.

XULOSA.

O'zbekistonning ko'pmadaniyatli va ko'ptilli «landshafti» shaxsning til kompetentligini rivojlantirishga samarali asos bo'lmoqda. Ingliz tili ta'limi yoki N.Galskovaning ta'biri bilan aytganda, «Lingvomadaniy ta'lim» yosh avlodning yangi va foydali axborot (informatsiya) olish, yetkazish hamda interaksiyaga kirishish imkoniyatlari va sarhadlarini yanada kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga murojaatnomasi. – Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr №258 (6952)
2. Nishonova S.X., Amanova N.T. Maxsus pedagogika va maxsus psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
3. Nurullaev A., Nishonova S. Logopediya. – Toshkent: Fan, 2017
4. O'zbek tilining izohli lug'ati. A.Madvaliev tahriri ostida. – T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2004. – 571 b.
5. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun ingliz tili o'quv dasturi. Tuzuvchilar: J.J.Jalolov, M.T.Irisqulov. – Xalq ta'limi. – №4 – Toshkent, 2013. – 44 bet
6. Umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinflar uchun darslik-majmua. Kids' English Class 1,2,3,4. A.T.Irisqulov, S.Xan va mualliflar jamoasi. – T.: O'zbekiston, 2013.